

Prethodno priopćenje
UDK: 681.817-05Bino, A.
780.614.131(497.584Dubrovnik)(086.3)
DOI: <https://dx.doi.org/10.21857/m3v76tekny>
Primljeno: 30.1.2019.
Prihvaćeno: 16.10.2019.

OKVIRI ZA ŽIVOTOPIS ANTONIJA BINA, GRADITELJA GITARE U KULTURNO-POVIJESNOM MUZEJU DUBROVAČKIH MUZEJA*

JADRAN JEIĆ - VILENA VRBANIĆ

SAŽETAK: U Dubrovačkim muzejima, Zbirci varia Kulturno-povijesnog muzeja, čuva se gitara koju je u Dubrovniku 1828. sagradio Antonio Bino. Riječ je vjerojatno o najstarijem primjerku gitare koju je na području hrvatskih zemalja izradio naturalizirani graditelj. Rad donosi novootkrivene spoznaje o njegovu životu, koje se temelje na pronađenim arhivskim izvorima. Antonija Bina smješta se u kontekst njegovih suvremenika - graditelja gitara, koji su tijekom 19. stoljeća djelovali na području hrvatskih zemalja - Franje Finka i Ivana Weisera. Binova gitara predstavlja rijedak primjerak ranoromantičke gitare u fundusima hrvatskih muzeja, ali i jedan od rijetkih sačuvanih instrumenata iz prve polovice 19. stoljeća koji su nastali na području hrvatskih zemalja uopće.

Ključne riječi: Dubrovački muzeji, Kulturno-povijesni muzej, gitara, Antonio Bino, životopis, arhivski izvori

Key words: Dubrovnik Museums, Cultural History Museum, guitar, Antonio Bino, biography, archival sources

* Ovaj je rad nastao u sklopu projekta Hrvatske zaklade za znanost GIDAL IP-2016-06-2061, Glazbeni izvori Dalmacije u kontekstu srednjoeuropske i mediteranske glazbene kulture od 18. do 20. stoljeća.

Vilena Vrbanić, magistra muzikologije, Knjižnica Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu. Adresa: Trg Republike Hrvatske 12, 10000 Zagreb. E-mail: vilena.vrbanic@gmail.com.

Jadran Jeić, knjižničar i glazbenik. Adresa: Goli Vrh 33B, 10450 Jastrebarsko. E-mail: jadran.jeic@gmail.com.

Uvod

Kulturno-povijesni muzej u Kneževu dvoru u Dubrovniku jedna je od sastavnica Dubrovačkih muzeja. U Zbirci varia ovog muzeja čuva se dvadeset glazbenih instrumenata. Zastupljeni su instrumenti s tipkama (fortepijano, stolni klavir, koncertni klavir), puhački instrumenti (poprečna flauta, piccolo flauta, blok flauta, oboa, četiri klarineta, fagot, rog s ventilima, četiri fanfare), trzalački instrumenti (harfa, gitara) i jedan primjerak iz skupine gudačkih instrumenata (violina). Najstariji instrumenti su fortepijano Antona Waltera nastao oko 1790. i harfa Antonija Bertolinija iz 1790. To su jedina dva instrumenta koja potječu iz razdoblja prije francuske okupacije 1806. i ukinuća Dubrovačke Republike 1808. Zbog svoje jedinstvenosti i vrijednosti izloženi su u stalnom postavu u Glazbenoj dvorani na prvom katu Kneževa dvora. Drugi instrumenti, uz iznimku fanfara koje su izrađene u Rimu 1938. godine, nastali su za vrijeme austrijske uprave Dubrovnika (1814–1918). Gitara je nastala u Dubrovniku, a ostali primjerci potječu iz radionica u Beču, Kraslicama (na zapadu današnje Češke) i Somboru (Srbija), odnosno s područja tadašnje Austro-Ugarske Monarhije. Što se tiče njihova smještaja, stolni klavir nalazi se u sjeverozapadnoj kuli Kneževa dvora, a koncertni klavir u Raguzini (nekadašnjem tajništvu Dubrovačke Republike). Preostali instrumenti, koji su i manjih dimenzija, pohranjeni su u muzejskoj čuvaonici i nisu javno dostupni. Ljubaznošću muzejske savjetnice Vedrane Gjukić-Bender, voditeljice Kulturno-povijesnog muzeja Dubrovačkih muzeja i Zbirke varia,¹ Vilena Vrbančić je sve instrumente pregledala za vrijeme posjeta muzeju u siječnju 2018. Radove o Walterovu fortepijanu objavila je Vedrana Gjukić-Bender,² a o Bertolinijevoj harfi pisala je Rajka Dobronić Mazzoni.³ O drugim glazbenim instrumentima literature nema, ali su podaci o njima zabilježeni na predmetnim karticama (inv. oznaka, ime graditelja, mjesto i vrijeme nastanka, dimenzije, ime prijašnjeg vlasnika ako je poznato, izložbe na kojima su predstavljani, stanje,

¹ Vedrana Gjukić-Bender vodila je Zbirku varia do 1. siječnja 2019. Nakon nje preuzela ju je kustosica Lucija Vuković.

² Vedrana Gjukić-Bender, *Fortepijano iz zbirke Kulturno-povijesnog muzeja – Dubrovački muzeji*. Dubrovnik: Dubrovački muzeji, 2012; *eadem*, »Fortepijano Antona Waltera u Dubrovačkim muzejima.« *Muzeologija* 51 (2014): 208-217. Zvuk Walterova fortepijana zabilježen je na CD-u *Hrvatski skladatelji i njihovi suvremenici na Walterovom fortepijanu iz Kneževa dvora u Dubrovniku*, izvedba: Ivana Jelača. Dubrovnik: Dubrovački muzeji, 2018.

³ Rajka Dobronić-Mazzoni, *Harfa*. Zagreb: Grafički zavod Hrvatske, 1989: 40-42; *eadem*, *Vječna harfa: glazbeni i kulturnopovijesni pregled*. Zagreb: Golden marketing, 2002: 95-96.

smještaj). Ovaj je rad posvećen gitari iz Kulturno-povijesnog muzeja Dubrovačkih muzeja (inv. oznaka DUM KPM VR-59) i pronađenim arhivskim izvorima o njezinu graditelju, koji se ovdje objavljuju prvi put.

Opis gitare

Dimenzije gitare su $86,5 \times 29,5 \times 7$ cm. Glasnjača je izrađena od smrekovine, a obod i dno od mahagonija. Vrat završava blago nakošenom glavom. Od šest napinjača na glavi jedna nedostaje (za d žicu). Žica nema. Hvataljka je načinjena od javorovine koja je ebanizirana (crno obojena). Na hvataljci je smješteno 12 polja, a na glasnjači ispod nje još 4 polja. Prvi prag je od bjelokosti, a ostali od mjedi. Od bjelokosti su i sedlo⁴ te vrhovi napinjača na konjiću (ostala su sačuvana dva od ukupno tri izvorna, dva su naknadno promijenjena, a jedan nedostaje). Uz to što je izrađena od kvalitetnih materijala, ova je gitara i pomno ukrašena. Glasnjača je ispod konjića i oko njega ukrašena velikim vitičastim ukrasom od ebanovine. Rub korpusa (tijela) ukrašen je trobojnom intarzijom od javorovine, mahagonija i ebanovine. Sličan uzorak uokviruje i zvučni otvor na glasnjači (rozetu). U otvoru se vidi ovalna etiketa, zalijepljena na dnu s unutarnje strane. Na njoj je rukom ispisana signatura “AB / Antonio Bino / fecit a Ragusa / 1828”, što otkriva tko ju je izradio, gdje i kada.

Prema podacima iz muzeja, gitara je bila u poprilično lošem stanju: dno se odlijepilo od ostatka korpusa, na više je mjesta imalo pukotine i nedostajali su dijelovi furnira. Preparator Željko Čatić konzervirao ju je 2017. u Preparatorskoj radionici za drvo Dubrovačkih muzeja podlijepivši dno, nadomjestivši nedostajuće dijelove furnira i očistivši instrument. Na glasnjači, gdje su vidljive tanke pukotine, nije intervenirao. Sudeći po neinvazivnosti popravaka te sadašnjem relativno dobrom stanju, vrlo je izgledno da bi ozbiljan majstor glazbalar lako mogao gitaru dovesti u uporabno stanje. Prema podacima iz muzeja, ime njezina prijašnjeg vlasnika nije poznato.

Koji se točno repertoar izvodio na Binovu instrumentu nije poznato, ali da se u Dubrovniku na gitari rado muziciralo svjedoče rukopisne i tiskane muzikalije u Glazbenom arhivu franjevačkog samostana Male braće. Tamo se čuva više od 120 skladbi za gitaru koje su potekle iz pera preko pedeset skladatelja 18. i prve polovice 19. stoljeća. Prevladavaju talijanski skladatelji (npr.

⁴ Koštana pločica na konjiću preko koje se pružaju žice.

Slike 1 i 2. Gitara Antonija Bina i njegova signatura. Dubrovački muzeji, Zbirka varia Kulturno-povijesnog muzeja (DUM KPM VR-59), Dubrovnik, 1828. Snimio: Božidar Gjukić. Fotografije su u vlasništvu Dubrovačkih muzeja.

Vincenzo Bellini, Ferdinando Carulli, Domenico Cimarosa, Gaetano Donizetti, Giuseppe Farinelli, Mauro Giuliani, Filippo Gragnani, Pietro Guglielmi, Antonio Nava, Ferdinando Paer, Giovanni Paisiello, Gioacchino Rossini), slijede austrijski (Leonhard von Call, Anton Diabelli, Wolfgang Amadeus Mozart, Franz Gregor Seegner), francuski (François-Adrien Boieldieu, Nicolas-Marie Dalayrac, Joseph-Denis Doche, Charles-Henri Plantade), njemački (Johann Simon Mayr) i češki (Leopold Kozeluch), a zabilježeni su i glazbenici koji su djelovali na području Dubrovačke Republike (Antonio Bertolini, Giuseppe Zabolio). Repertoar muziciranja uz gitaru bila je prepoznatljiva salonska glazba: ulomci iz operâ (najčešće cavatine),⁵ obradbe opernih arija, popijevke, varijacije, divertimenta, romance, serenade, nokturna i različiti plesovi (valceri,

⁵ *Cavatina* je u operama i oratorijima 18. i 19. stoljeća naziv za kraći solistički odlomak, srodan ariji, ali od nje jednostavniji, oblikovan poput dvodijelne ili trodijelne pjesme.

kontradance, monferine). Komornu glazbu predstavljaju dua, trija i kvarteti. Uz gitaru se pojavljuju u kombinaciji i flauta ili gudački instrumenti (violina, viola, violončelo, kontrabas).⁶ Kao osobito zanimljive kvartete koji uključuju gitaru istaknimo dvije skladbe Antonija Bertolinija, svirača violine u Kneževu orkestru krajem 18. i početkom 19. stoljeća te graditelja harfe koja se - kao i Binova gitara - čuva u Zbirci varia Kulturno-povijesnog muzeja (DUM KPM VR-55): *Quartetto (in C). Per due Violini, Chitarra e Violoncello* (HR-Dsmb 16/566) te *Quartetto (in C). Per Chitarra, Violino, Viola e Basso* (HR-Dsmb 16/567).⁷

Pronađeni arhivski izvori kao temelj za stvaranje Binova životopisa

Binova gitara spominje se u natuknici “Građenje umjetničkih muzičkih instrumenata: Hrvatska” *Muzičke enciklopedije* Leksikografskog zavoda: “U Kneževoj palači u Dubrovniku čuvaju se dva instrumenta dubrovačkih majstora: harfa iz 1790. koju je izradio Antonio Bertollini [*sic*] i gitara iz 1828, djelo Antonia Bina.”⁸ U svojoj je knjizi spominje i Uroš Dojčinović: “U kneževu [*sic*] dvoru sačuvana je gitara koju je 1828. godine napravio dubrovački majstor Antonio Bino.”⁹ Na varijantno ime ovoga graditelja, pogrešno prezime i pogrešan grad u kojem je djelovao nailazimo u knjizi Stefana Hackla: “Anton Binna (Prag)”, gdje je uz Franju Finka iz Zagreba naveden pri kraju popisa važnijih graditelja gitara prve polovice 19. stoljeća u Austro-Ugarskoj

⁶ *Popis muzikalija arhiva Franjevačkog samostana Male braće u Dubrovniku: kataložne kartice A-F*, inventarna knjiga INV-25a (Dsmb/Dfs I); *Popis muzikalija arhiva Franjevačkog samostana Male braće u Dubrovniku: kataložne kartice G-P*, inventarna knjiga INV-25b (Dsmb/Dfs II); *Popis muzikalija arhiva Franjevačkog samostana Male braće u Dubrovniku: kataložne kartice P-Ž*, inventarna knjiga INV-25c (Dsmb/Dfs III). Nepaginirani strojopisi, s. l., s. a. (Digitalna zbirka Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, <http://dizbi.hazu.hr/object/2074>, <https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=i&id=11160>, <https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=i&id=11147>; pristupljeno u prosincu 2019). Repertoar za gitaru s obzirom na sačuvane muzikalije u Dubrovniku te lokalna povijest poduke iz gitare mogle bi biti teme za daljnja istraživanja.

⁷ Marinela Rusković-Krištić, *Djela dubrovačkih skladatelja u razdoblju od 1750. do 1850. u glazbenom arhivu samostana Male braće u Dubrovniku: anotirani katalog*. Zagreb: Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu, 2001. (diplomski rad pohranjen u Knjižnici Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu pod signaturom DR 1579): 30-31 i 134-136.

⁸ Ladislav Šaban, “Građenje umjetničkih muzičkih instrumenata: Hrvatska.”, u: *Muzička enciklopedija*, 2, ur. Krešimir Kovačević. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 1974: 5.

⁹ Uroš Dojčinović, *Tragovima jugoslavenske gitare: pregled istorijskog razvitka trzalačkih kordofona na tlu Jugoslavije sa posebnim osvrtom na gitaru*. Niš: Soraba Disc, 1992: 60.

Monarhiji.¹⁰ Druge glazbene studije i leksikografska izdanja o Binu za sada ne pružaju nikakve podatke.¹¹ Ipak, potvrda o rodnom listu, arhivski podaci pro-nađeni u matičnim knjigama vjenčanih i umrlih, a potom i podaci o njegovoj djeci, omogućavaju stvaranje okvira za Binov životopis.

U matičnoj knjizi vjenčanih župe Mlini u Župi dubrovačkoj, općine Mlini (*Registro matrimoniale Della Parrocchia di Molini di Breno nel Comune di Breno*),¹² upisano je da se Antonio Bino 12. veljače 1838. vjenčao s Petrunjelom (Perom) Đurović (Petronilla Giurovich). Navedeno je da je Bino rođen u Trstu 1799. i da je po zanimanju drvodjelac.¹³ Petrunjela Đurović, rođena 1815. u Solinama u Župi dubrovačkoj, upisana je kao “nepismena seljanka”.¹⁴ Oboje su bili katolici i živjeli su u Dubrovniku.¹⁵ Otac Antonija Bina bio je Giacomo Bino, po zanimanju također drvodjelac,¹⁶ a majka Maria. Oboje su rođeni u Trstu. Petrunjelinu roditelji bili su Andro Đurović, seljak iz Solina u Župi dubrovačkoj, i Marija Begović, seljanka iz Plata.¹⁷

U matičnoj knjizi umrlih župe Gruž, općine Dubrovnik (*Libro degli atti di morte della Parrocchia di Garavosa del Comune di Ragusa*)¹⁸ navodi se da je Antonio Bino umro u dobi od 66 godina i to 19. siječnja 1861. u svom domu u Gružu br. 19.¹⁹ Pokopan je 21. siječnja na groblju sv. Mihajla na Lapadu.²⁰ Kao

¹⁰ Stefan Hackl, *Die Gitarre in Österreich: von Abate Costa bis Zykan*. Innsbruck: Studien Verlag, 2011: 88.

¹¹ Usp. npr. Josip Andreis, *Povijest glazbe, 4*. Zagreb: Liber Mladost, 1974; *Hrvatski biografski leksikon, 1*, ur. Nikica Kolumbić. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 1983; *Leksikon jugoslavenske muzike, 1*, ur. Krešimir Kovačević. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 1984; Miho Demović, *Glazba i glazbenici u Dubrovačkoj Republici od polovine XVII. do prvog desetljeća XIX. stoljeća*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1989; Miho Demović, *Glazba i glazbenici na području bivše Dubrovačke Republike za vrijeme austrijske uprave (1814. – 1918.)*. Dubrovnik: Udruga »Stara dubrovačka glazba«, 2015.

¹² Arhiv Biskupije dubrovačke, Matične knjige Dubrovačke (nad)biskupije, Matična knjiga vjenčanih župe Mlini 1832–1840.

¹³ U izvorniku: “Nato a Trieste dell’ 1799. Di professione Fallegname”.

¹⁴ U izvorniku: “Nata a Soline dell’ 1815. Contadina illetterata”.

¹⁵ U izvorniku: “Catollici etrambi. Domiciliati a Ragusa”.

¹⁶ U izvorniku: “da Trieste di Professione Fallegname”.

¹⁷ U izvorniku: “da Soline contadino, da Plat contadino”.

¹⁸ Matične knjige Dubrovačke (nad)biskupije, Matična knjiga umrlih župe Gruž 1833–1862.

¹⁹ U izvorniku: “li 19 /diecinove/ gennajo 1861 / mille ottocentosessantuno / alle ore 10. pm. nel proprio domicilio al no. 19 a Gravosa”.

²⁰ U izvorniku: “li 21 dello stesso nel Cimitero di S(an) Michele Arcangelo a Lapad”.

The image shows a page from a matrimonial register. The title is 'REGISTRO MATRIMONIALE'. Below the title, it says 'Della Parrocchia di Mlini'. The table has several columns: 'CONGIUNTI DELLO STATO' (Married), 'CONGIUNTI DEL DIVORZIO' (Divorced), and 'CONGIUNTI DEL DIVORZIO' (Divorced). Under 'CONGIUNTI DELLO STATO', there are sub-columns for 'CONGIUNTI A LEGGE' and 'CONGIUNTI A SENTENZA'. Under 'CONGIUNTI DEL DIVORZIO', there are sub-columns for 'CONGIUNTI A LEGGE' and 'CONGIUNTI A SENTENZA'. The table contains several rows of handwritten entries, with one row highlighted in red. The entries include names, dates, and other details related to marriages and divorces.

Slika 3. Podaci o Antoniju Binu u matičnoj knjizi vjenčanih župe Mlini. Matične knjige Dubrovačke (nad)biskupije, MK vjenčanih župe Mlini 1832–1840.

uzrok smrti naveden je moždani udar. Naznačena dob u kojoj je umro unosi sumnju u točnu godinu rođenja jer na temelju toga ispada da je rođen 1794. ili 1795, a ne 1799. kako je navedeno u matičnoj knjizi vjenčanih.

The image shows a page from a death register. The title is 'LIBRO'. Below the title, it says 'Della Parrocchia di Gruž'. The table has several columns: 'MORTI' (Deaths), 'MORTI' (Deaths), and 'MORTI' (Deaths). The table contains several rows of handwritten entries, with one row highlighted in red. The entries include names, dates, and other details related to deaths.

Slika 4. Podaci o Antoniju Binu u matičnoj knjizi umrih župe Gruž, općine Dubrovnik. Matične knjige Dubrovačke (nad)biskupije, MK umrlih župe Gruž 1833–1862.

DIOCESI DI TRIESTE

N. di D/2018

Parrocchia S. Antonio Taumaturgo -
 Comune di Trieste

Estratto dell'atto di Nascita e Battesimo
Valido agli effetti civili in forza dell'art. 3 R. D. 24.9.1923 n. 2013
 Si citano i genitori in base all'art. 3 D. R. G. del 2.5.1967 n. 432

BINI Antonio

figlio di Giacomo e di Maria COZIAN

nato il 16.01.1795 a TRIESTE

ha ricevuto il sacramento del battesimo il /

nella chiesa di

Libro dei battezzati Vol. II pag. 373 n. 1

Trieste il 05.08.2018

Il Paroco
Massimu Faventu

Slika 5. Potvrda o rodnom listu Antonija Bina - izvadak iz matične knjige krštenih. Diocesi di Trieste, Parrocchia S. Antonio Taumaturgo, *Estratto dell'atto di Nascita e Battesimo*, Libro dei battezzati, vol. II, pag. 373. Potvrda izdana 14. lipnja 2018.

U nastojanju da se razriješi ova dilema, poduzeta su daljnja istraživanja.²¹ U župi sv. Antonija Taumaturga (*Parrocchia S. Antonio Taumaturgo*) u Trstu pronađena je potvrda o rodnom listu osobe pod imenom “Bini, Antonio”, rođene 16.

²¹ Zahvaljujemo Massimu Faventu, violončelistu i muzikologu s L'Accademia di musica “Ars nova” u Trstu, na pomoći i pronalasku potvrde o rodnom listu.

siječnja 1799. godine.²² S obzirom na to da su kao roditelji navedeni Giacomo i Maria rođ. Cozian, s priličnom sigurnošću možemo ustvrditi da se radi o Antoniju Binu o kojemu je ovdje riječ. U potrazi za arhivskim obrtnim spisima ili mogućoj potvrdi polaganja majstorskog stolarskog ili glazbalarskog ispita Antonija Bina bezuspješno je konzultiran Državni arhiv u Trstu (*Archivio di Stato di Trieste*), koji spise mogućih stolarskih udruženja s početka 19. stoljeća ne posjeduje.

Antonio i Petrunjela imali su kćer Margaritu (Mariju) i sina Giacomu (Jakova). Margarita je rođena 8. siječnja 1839. u Igranama u Makarskom primorju, gdje je krštena 13. siječnja.²³ U matičnoj knjizi rođenih upisana je kao “Bini, Margarita” što ide u prilog tome da je Antonio Bini iz tršćanske matice rođenih njezin otac te da je vjerojatno kasnije promijenio prezime u Bino. Margarita se nije udavala. Umrla je u Gružu 12. veljače 1913. te je pokopana dva dana kasnije na groblju sv. Mihajla na Lapadu.²⁴

U novinama *Gazzetta di Zara* u kolovozu 1847. zabilježene su vijesti da je u Igranama održana dražba sve nepokretne imovine, uključujući i zidane kuće, Antonija Filipa Bina, Giacomova sina.²⁵ Čini se da je nakon sudskog spora, koji je trajao od 1845. godine, imovina obitelji Bino na području Igrana završila na javnoj dražbi, što može svjedočiti o lošem imovinskom stanju. Unatoč pretrazi svih relevantnih obrtnih fondova, koji su sačuvani tek u maloj mjeri, u Državnom arhivu u Splitu nije nađena potvrda bilo kakve gospodarske djelatnosti obitelji Bino na području Makarske.²⁶ Ipak, pronađen je cjeloviti sudski spis Prvostupanjskog suda u Dubrovniku iz razdoblja od 1845. do 1847, koji se čuva u fondu Državnog arhiva u Dubrovniku. Međutim, bez obzira na opseg, taj spis ne sadrži dodatne podatke o životu i djelovanju Antonija Bina.²⁷

²² Diocesi di Trieste, Parrocchia S. Antonio Taumaturgo, Estratto dell'atto di Nascita e Battesimo, Libro dei battezzati, vol. II, pag. 373. Potvrda izdana 14. lipnja 2018.

²³ Državni arhiv u Splitu, HR-DAST-17, Zbirka matičnih knjiga, Matična knjiga rođenih Igrane 1825–1864, str. 32, br. 190., Zahvaljujemo Nikoli Dadiću iz Državnog arhiva u Splitu na ovim podacima.

²⁴ Matična knjiga umrlih župe Gruž 1913–1929.

²⁵ »Editto. L'i. r. Pretura di Macarsca.« *Gazzetta di Zara* 63 (12.8.1847): 394; 64 (16.8.1847): 400; 65 (19.8.1847): 408.

²⁶ Pregledan je fond HR-DAST-91, Trgovačko-obrtnička komora - Split (1841-1944). Zahvaljujemo Nikoli Dadiću iz Državnog arhiva u Splitu na pomoći u pronalaženju fonda.

²⁷ Spis pod oznakom HR-DADU-fasc. C. 187, inv. 54 I. R. *Tribunale di prima Istanza in Ragusa* na sedamdesetak listova sadrži cjelovit sudski spor koji je prethodio dražbi imovine Antonija Bina po nalogu Preture u Makarskoj, no ovaj se izvor nije pokazao korisnim u rasvjetljavanju životopisa Antonija Bina.

Antonijev sin Giacomo rođen je 1. rujna u 1840. u Solinama u Župi dubrovačkoj.²⁸ S obzirom na Margaritino (Marijino) mjesto rođenja i napomenu u Giacomovoj matičnoj knjizi rođenih da mu otac boravi u Makarskoj, potvrđuje se da je obitelj Bino prije Gruža živjela u Makarskoj (vjerojatno u Igranama). Iz 1871. datira podatak da su Jakov i Marija Bino tražili građevinsku dozvolu za izgradnju kuće u Gružu, no nisu je dobili jer je ondje bila čestica puta.²⁹ Giacomo Bino iz Gruža je 1897. i 1899. predstavljen kao član Trgovačko-obrtničke komore za Dubrovnik i Kotor.³⁰ U crkvi sv. Mihajla na Lapadu 3. srpnja 1913. oženio se Anom Matić.³¹ Umro je u Gružu 19. studenog 1915. te je pokopan dva dana kasnije na groblju sv. Mihajla na Lapadu.³²

Antonio Bino i suvremenici - graditelji gitara u hrvatskim zemljama

Izneseni vremenski okviri određuju Antonija Bina kao suvremenika Franje Finka i Ivana Weisera, čime postaje treći graditelj gitara za kojega znamo da je tijekom 19. stoljeća djelovao na području hrvatskih zemalja. Uz Finka ga veže i činjenica da je bio doseljenik. Franjo Fink (1790–1872) vjerojatno je u Austriji izučio umijeće gradnje glazbala. U Zagreb se doselio 1813, a sedam godina kasnije uputio je molbu da ga se uvrsti među građane grada Zagreba. Izrađivao je violine, gitare i tamburice. Vodio je glazbalarsku radionicu u Dugoj ulici (danas Radićeva 38). Popravljao je gudačke instrumente u Hrvatskom glazbenom zavodu (HGZ) tijekom njegova prvog razdoblja (1827–1850).³³ U Zbirci instrumenata Hrvatskoga glazbenog zavoda čuva se viola nepoznatoga graditelja (HGZ-G 15), vjerojatno nastala u Austriji ili Njemačkoj, koju je Fink popravljao 1842. godine (“Fink / ripa / 1842”).

²⁸ Matične knjige Dubrovačke (nad)biskupije, Matična knjiga rođenih župe Mlini 1837-1861.

²⁹ Državni arhiv u Dubrovniku, HR-DADU-292, Zbirka građevinskih planova općine Dubrovnik, sv. 27/2. Zahvaljujemo Nikši Selmaniju iz Državnog arhiva u Dubrovniku na ovim podacima.

³⁰ *Hof- und Staatshandbuch der Österreichisch-ungarischen Monarchie für 1897*. Wien: Druck und Verlag der K. K. Hof- und Staatsdruckerei, 1897: 786; *Hof- und Staatshandbuch der Österreichisch-ungarischen Monarchie für 1899*. Wien: Druck und Verlag der K. K. Hof- und Staatsdruckerei, 1899: 830 (ALEX – Historische Rechts- und Gesetzestexte Online, <http://alex.onb.ac.at/shb.htm>; pristupljeno u prosincu 2019).

³¹ Matična knjiga rimokatolika župe Gruž, Matična knjiga vjenčanih 1905-1931.

³² Matična knjiga umrlih župe Gruž 1913-1929.

³³ Nada Bezić, »Tragovi prisutnosti gitare u Zagrebu u 19. stoljeću«, u: *Ivan Padovec (1800–1873) i njegovo doba / Ivan Padovec (1800–1873) and his time*, ur. Vjera Katalinić i Sanja Majer-Bobetko. Zagreb: Hrvatsko muzikološko društvo, 2006: 19.

Ivan Weiser (1809–1884) rođen je i umro u Zagrebu, a stolarski zanat izučio je kod oca Antuna Weisera (1779–1844), rodom iz Vlčica (njem. Wildschütz) u Šleskoj, današnjoj Češkoj. Majstorski ispit položio je u Zagrebu 1827. Moguće je da je izradu glazbala, kao dopunu stolarskom zanatu, učio između 1839. i 1843. u Ehrenhausenu kraj Leibniza u Štajerskoj u današnjoj Austriji. Glazbalarski obrt započeo je najkasnije 1858. godine. U razdoblju od 1869. do 1883. bio je jedini majstor u Zagrebu koji je popravljao gudačke instrumente Hrvatskoga glazbenog zavoda. Gradio je tambure, gitare, citre te gudačke instrumente (violine, viole i violončela). Vlastite je radove izlagao na Prvoj dalmatinsko-hrvatsko-slavonskoj gospodarskoj izložbi, održanoj u Zagrebu 1864, te je nagrađen poveljom.³⁴

U fundusima hrvatskih muzeja zabilježene su dvije Finkove gitare. Gitara u Glazbenoj zbirci Kulturnopovijesnog odjela Gradskog muzeja Varaždin izrađena je oko 1850. godine (GMV-KPO 4188).³⁵ Gitara u Zbirci glazbenih instrumenata Muzeja za umjetnost i obrt u Zagrebu nastala je 1867. godine (MUO 8855),³⁶ a posvećena je njegovu sinu Eduardu Finku.³⁷ Franjo Kuhač spominje Weiserovu *cindru*, odnosno citru s 31 žicom.³⁸ Kuhač je po glazbalarskom umijeću usporedio Weisera sa slavnom talijanskom obitelji graditelja violinâ Amati, nazvavši ga “Amatom tanburarâ”.³⁹ U Zbirci glazbala Franje Ksavera Kuhača Etnografskog muzeja u Zagrebu čuva se Weiserova tambura primašica

³⁴ Jadran Jeić, »Zagrebačka obitelj Weiser i zaboravljeni “Amati tambure” Ivan Weiser.« *Etnološka istraživanja* 21 (2016): 62-69.

³⁵ Podatak iz predmetne kartice Glazbene zbirke Kulturnopovijesnog odjela Gradskog muzeja Varaždin, potvrđen i istraživanjem Vilene Vrbanić u Gradskom muzeju Varaždin u studenom 2016.

³⁶ Nela Tarbuk, *Glazbeni instrumenti iz fundusa Muzeja za umjetnost i obrt: katalog izložbe*. Zagreb-Varaždin: Muzej za umjetnost i obrt-Gradski muzej Varaždin-Varaždinske barokne večeri, 2007: 57, kat. br. 60 (MUO Athena Plus, <http://athena.muohr/?object=view&id=19522>; pristupljeno u prosincu 2019).

³⁷ Nada Bezić, “»Otac i sin Fink – tragom zapisa u jednoj gitari.« *Gitara* 3 (2001): 21. O Eduardu Finku usp. Jadran Jeić, »Eduard Fink – svećenik i ilirski glazbenik.«, u: *Marija Bistrica u doba Ivana Krizmanića i hrvatskog narodnog preporoda*, ur. Vedran Klaužer, Damir Galoić i Snježana Husinec. Marija Bistrica: Ogranak Matice hrvatske u Mariji Bistrici, 2017: 51-54; također Jadran Jeić, »Eduard Fink – zaboravljeni svećenik i ilirski glazbenik.«, u: *Marija Bistrica u doba Ivana Krizmanića: “tiho žarište” hrvatskog narodnog preporoda i Matice ilirske*, ur. Snježana Husinec i Vedran Klaužer. Marija Bistrica: Ogranak Matice hrvatske u Mariji Bistrici, 2018: 259-277.

³⁸ Franjo Ksaver Kuhač, »Prilog za poviest glasbe južnoslavjenske: kulturno-historijska studija.« *Rad JAZU* 39 (1877): 109.

³⁹ F. Ks. Kuhač, »Prilog za poviest glasbe južnoslavjenske: kulturno-historijska studija.«: 82.

(EM-443), o kojoj je Kuhač zapisao: “Ova je primašica u mojoj sbirci, a sagrađio ju je slavni naš zagrebački tanburar Ivan Weizer.”⁴⁰ Tambura u drugom polju ima utisnuto “J. Weiser, Agram”, a izrađena je zasigurno prije 1876. godine.⁴¹

Uopćeno se o romantičkim gitarama može reći da su nastajale krajem 18. stoljeća te su prve šestostrune gitare koje su zamijenile dotadašnje barokne gitare s pet para struna.⁴² Procvat uporabe romantičke gitare zbio se na prijelazu iz 18. u 19. stoljeće, a trajao je do sredine 19. stoljeća i to do pojave španjolskoga graditelja Antonija de Torresa Jurade (1817–1892), koji se smatra ocem klasične gitare kakvu danas poznajemo. Romantička gitara najčešće je bila građena s menzurom⁴³ od oko 640 mm, užom hvataljkom te manjim i plicim korpusom od moderne gitare. Ipak, zvuk joj je bogat te se i danas nerijetko koristi za snimanje gitarističkih skladbi iz razdoblja romantizma. U izradi romantičkih gitara posebno su se istaknule Italija (glazbalari Fabricatore, Gudagnini, Vinaccia), Francuska (Lacôte, Renault, Golbert), Španjolska (Alonso, Martínez, Caro, Torres), Engleska (Panormo, Guiot) i Austrija (Ertl, Enzensperger, Stauffer).⁴⁴ Johann Georg Stauffer (1778–1853) bio je najzaslužniji za razvoj znamenite bečke glazbalarke škole,⁴⁵ koja je najviše utjecala na graditelje s područja hrvatskih zemalja, posebno Franju Finka i Ivana Weisera. Treba napomenuti da se utjecaj bečkih glazbalara izravno primjećuje i kod starijih tambura Farkaševa sustava, ali i današnjih tambura kvartnog sustava.⁴⁶ Suradnja Johanna Georga Stauffera s gitaristima i skladateljima Maurom Giulianijem i Luigijem Legnanijem po prvi je put proslavila skladbe napisane isključivo za gitaru. Na popis zaslužnika za razvoj gitarističke glazbe valja dodati i Varaždinca Ivana Padovca (1800–1873), koji je od 1829. do 1837. boravio u Beču i ondje održavao samostalne koncerte.⁴⁷ Do polovice 19. stoljeća

⁴⁰ F. Ks. Kuhač, »Prilog za poviest glasbe južnoslavjenske: kulturno-historijska studija.«: 69.

⁴¹ J. Jeić, »Zagrebačka obitelj Weiser i zaboravljeni “Amati tambure” Ivan Weiser.«: 65.

⁴² Romantičku gitaru na području hrvatskih zemalja, ali i pojedinačne graditelje glazbala, osim Jadrana Jeića spomenuo je tek pokojni glazbeni povjesničar starijeg razdoblja poput Franje Kuhača.

⁴³ Kod gitare duljina između konjica i sedla koja je podijeljena poljima omeđenim pragovima.

⁴⁴ Early Romantic Guitar, <https://www.earlyromanticguitar.com> (pristupljeno u prosincu 2019).

⁴⁵ O Staufferu i bečkoj gradnji gitarâ u 19. stoljeću usp. Erik Pierre Hofmann, Pascal Mougin i Stefan Hackl, *Stauffer & Co.: The Viennese Guitar of the 19th Century*. Grosbreuil: Les Éditions des Robins, 2011.

⁴⁶ Jadran Jeić, »First Croatian Tambura and Other Instruments Factory “Terezija Kovačić”.« *Studia instrumentorum musicae popularis*, 5 (2017): 145-161.

⁴⁷ Snježana Miklaušić-Čeran, »Ivan Padovec u svjetlu glazbene kritike 19. i prve polovice 20. stoljeća. Prilog primalaštvu gitarističke glazbe u Zagrebu (Hrvatskoj)«, u: *Ivan Padovec (1800–1873) i njegovo doba / Ivan Padovec (1800–1873) and his time*, ur. Vjera Katalinić i Sanja Majer-Bobetko. Zagreb: Hrvatsko muzikološko društvo, 2006: 39-47.

upravo je zalaganjem spomenutih glazbenika gitara postala iznimno popularno glazbalo. Gitara Antonija Bina iz 1828. stariji je rad od Finkovih i Weiserovih ostvarenja. Bino je, slično kao i Weiser, svoja stolarska znanja i vještine očito proširio i onim glazbalarskim, a ovo je za sada njegovo jedino poznato ostvarenje. Vitičasti ukras oko konjića i bogato urešen rub glasnjače upućuju na to da je bio pod utjecajem talijanske škole, posebno napuljskih graditelja gitarâ i mandolinâ Giovannija Battiste Fabricatorea i njegova sina Gennara. Oblik korpusa ukazuje na sličnost s bečkom školom predvođenom Johannom Georgom Staufferom. Jedna Staufferova gitara, nastala u Beču između 1810. i 1820, čuva se u Zbirci glazbenih instrumenata Muzeja za umjetnost i obrt u Zagrebu (MUO 12083).⁴⁸

Zaključak

Gitara Antonija Bina u Kulturno-povijesnom muzeju Dubrovačkih muzeja nije samo vrijedan nego i jedinstven doprinos domaćoj gradnji gitara prve trećine 19. stoljeća. Predstavlja rijedak primjerak ranoromantičke gitare u fondovima hrvatskih muzeja, ali i jedan od rijetkih sačuvanih instrumenata iz prve trećine 19. stoljeća koji su nastali na hrvatskom području. Riječ je vjerojatno o najstarijem primjerku gitare koju je na području hrvatskih zemalja izradio naturalizirani graditelj, Talijan Antonio Bino. Arhivska istraživanja iznijela su na vidjelo osnovne biografske podatke. Antonio Bino rođen je u Trstu 16. siječnja 1799, a 12. veljače 1838. u Dubovniku se oženio za Petrunjelu Đurović, s kojom je dobio dvoje djece. U razdoblju od 1838. do 1839. boravio je na području Makarske i Igrana. Umro je u Dubrovniku 19. siječnja 1861. Budući da se radi o dosad nepoznatoj i neistraženoj biografiji, ovdje su izneseni svi ustanovljeni podaci, a svaki novi detalj omogućio bi stvaranje potpunije slike o životu i radu njezina graditelja. Ovo je istraživanje tek mali dio nastojanja da se rasvijetli “nevidljivo” blago glazbenih instrumenata pohranjenih u fondovima hrvatskih muzeja.

⁴⁸ N. Tarbuk, *Glazbeni instrumenti iz fundusa Muzeja za umjetnost i obrt: katalog izložbe*: 56, kat. br. 58 (MUO Athena Plus, <http://athena.muo.hr/?object=view&id=19547>; pristupljeno u prosincu 2019).

NEW BIOGRAPHICAL DETAILS ON THE LUTHIER ANTONIO BINO

JADRAN JEIĆ AND VILENA VRBANIĆ

Summary

Among the holdings of the Collection of Miscellanea in the Cultural History Museum, Dubrovnik Museums, is a guitar made in Dubrovnik in 1828 by Antonio Bino. Archival research has revealed some new biographical data on this builder. Born in Trieste in 1799, Bino married Petrunjela Đurović in Dubrovnik in 1838, with whom he had two children. In the period 1838-1839 he lived in the area of Makarska and Igrane. He died in Dubrovnik in 1861, and was buried at the cemetery of St Michael in Lapad.

According to the here established biographical timeline, Antonio Bino was a contemporary of Franjo Fink (1790–1872) and Ivan Weiser (1809–1884), known as luthiers in Zagreb. The extant guitar at the Dubrovnik Museum remains a unique musical instrument made by Bino known to date. It is a rare example of an early-Romantic guitar in the holdings of the Croatian museums and, at the same time, one of the rare preserved musical instruments originated in Croatia in the first half of the nineteenth century in general.